

Edinost, sreča, sprava k nam nazaj naj se vrnejo!

Spoštovani !

V veliko veselje in čast mi, da smem ob slovenskem kulturnem prazniku, ob spominu na velikega pesnika ter vseh ustvarjalcev in nosilcev kulturnega preživetja slovenskega naroda, povezanega v svojem jeziku in kulturi v Sloveniji, v sosednjih državah in univerzalnosti globaliziranega sveta, spregovoriti nekaj besed.

Ob predlaganem naslovu današnjega razmišljanja, so mi misli kar same zbežale nazaj k Prešernu, ki je pravzaprav povod današnjega slovesnega praznovanja.

Naša današnja razmišljanja so seveda stroga ločena od strokovnih pristopov in analiz za to usposobljenih slavistov, literarnih zgodovinarjev ipd..., ker za kaj takega nimamo niti potrebne znanja, strokovnih referenc, niti ni to naš današnji namen.

Podzavestno so se mi od nekje prikradli naslednji verzi:

**Mož in oblakov, vojsko je obojno
končala temna noč, kar svetla zarja
zlati z rumen'mi žarki glavo trojno
snežnikov kranjskih poglavarja.....**

torej napoved novega dne ali novega rojstva, ki pa se žal že dve kitici kasneje spremeni v svoje nasprotje, v črn obup nad življenjem,

kar pesnik izpove z besedami:

**Prenesla pričujoče ure teže
bi ne bila let poznih glava siva;
v mladosti vendar trdniše so mreže,
ki v njih drži nas upa moč goljfiva,
kar Črtomir te na življenje veže,
se mi iz tvojih prejšnjih dni odkriva.....**

in tako naprej

dokler ne pridemo **do lepe Bogomile, torej do ljubezni.**

Edinost, sreča in sprava, vojna in popolna resignacija, obup nad življenjem, odločilen pomen preteklosti za preživetje ter seveda ljubezen: kaj imajo te besede skupnega in kaj imajo skupnega s slovenstvom, slovensko bitjo in slovensko kulturo, konec koncev ne samo z evropsko, ampak svetovno razsežnostjo slovenstva. Morda na prvi pogled popolnoma nič, vendar če začnemo o tem globlje razmišljati, se nam kar same po sebi ponujajo primerjave in vsebinske vzporednice.

Po obče sprejetih zgodovinskih teorijah so se slovanski predniki naselili v vzhodne Alpe v 6. stoletju. Pripadniki venetske teorije ali hipoteze imajo o slovanski naselitvi in o Slo-Venetih drugačna stališča. Kakor smo poprej poudarili za literarno vedo, bomo sedaj tudi za zgodovinsko, saj ni danes naša pristojnost niti naloga razpravljati o vprašanjih, ki so v domeni zgodovinarjev.

Lahko si predstavljamo, da sta bili tako Karantanija kot Karnolia, izpostavljeni takšnim in drugačnim pretresom in bi najbrž lahko v polnosti nanju aplicirali verze o vojni, miru, ljubezni, spravi in sreči med seboj in s svojimi sosedi.

Naš namen pa ni zgodovinsko predavanje, ampak razmišljanje o neki trdni niti, ki se vleče skozi zgodovino. Zgodovine ne bomo analizirali skozi državne tvorbe, vojskovodje in politike. Osredotočiti se želimo na drugi, tudi izjemno pomembni komponenti, ki sta med seboj neločljivo povezani in vzajemno gradita in razvijata druga drugo, jezik in kulturo.

Sočasno s pokristjanjevanjem so nastali prvi zapisi molitvenih obrazcev. Nekateri so se ohranili zapisani šele v kasnejših zapisih, rateškem oz. celovškem rokopisu ali starogorskem rokopisu, ne moremo pa mimo Brižinskih spomenikov, najstarejšem ohranjenem slovanskem zapisu v latinici, poleg tistih štirih besed v latinskem tekstu v Regensburgu.

Jezik zapisov kaže nekatera znamenja stare slovanščine, po drugi strani pa tudi že poteze nove samostojne slovenščine. Kakor navaja zgodovina Slovencev, je ta jezik izjemno lep in čist.

V obdobju PR agencij in lansiranih medijskih dogodkov bi morda takšen dogodek bombastično napovedovali in povzemali mediji. Mogoče bi ga poimenovali rojstvo novega naroda, rojstvo nove kulture. V našem razmišljanju moramo upoštevati dejstvo, da so narodi z narodno zavestjo produkt močno kasnejšega zgodovinskega časa in kakšnih posebnih razlik ali zamud v Evropi pravzaprav ni.

Vrnimo se nazaj k Brižinskim spomenikom. Prepis nekega še starejšega teksta verske narave se je skrnil v zgodovino in se dal odkriti šele po dolgih stoletjih. Brez kakršnekoli medijske bombastičnosti nemo opozarja o svoji veličastni vlogi in pomenu za zgodovino in razvoj nekega evropskega naroda.

Vrnimo se k eni od naših iztočnic, o pomenu preteklega ljubezni do ohranjanja življenja, samo, da tukaj ne govorimo več o ljubezni do Bogomile ali Bogomila, odvisno s katere pozicije izhajamo, ampak o vrednoti odnosa do jezika, naroda in kulture iz katere izviro in iz katere črpamo:

in ko pridejo trenutki, popolne resignacije, ko

**Prenesla pričujoče ure teže
bi ne bil let poznih glava siva**

se je potrebno na nekaj opreti. Kakor se mora vsak posameznik sam v sebi oprijemati in iskati smisel in cilj svojega preživetja, tako to velja tudi za narod, kulturo in jezik.

Samo pravilno ovrednotenje samega sebe, svojega izvora in bivanja, svojega jezika in kulture omogoča uravnoteženo vključitev v skupnost narodov. V nasprotnem lahko pride do

odklonov, poznanih v zgodovini. Nekateri od vas se jih še spominjate. Kaj pa ostali, znamo prisluhniti zgodovini in se zavedati pomena naših iztočnic: edinost, sreča, sprava.

Očitno s tem ni imel nobenih težav mož, katerega 500. obletnico rojstva Slovenci slavimo v letu 2008 in, ki zanimivo, sovpada že z eno slovensko nalogo, predsedovanjem Evropski uniji, ko Slovenija stoji na čelu skoraj 500 milijonske Evrope.

Mož o katerem govorimo je Primož Trubar, "oče slovenske pismenosti", ki je napisal in izdal 24 knjig, od tega 22 v slovenščini.

Če se spet vrnemo v moderen čas, čas PR agencij in lansiranih medijskih dogodkov, bi seveda takšen književni bum, ki sicer morda ni najlepša beseda, vendar najbolj plastično ponazarja kaj se je dogajalo s knjigami in z jezikom, najbrž napovedovali in povzemali mediji; če smo rekli pri Brižinskih spomenikih morda, pa tukaj lahko brez pogojnikov govorimo o kodificiranju jezika in bomo ponovili tisto o rojstvu ali recimo prerojenju naroda, kakor si kdo želi razlagati, ob tem, da bomo seveda v našem razmišljanju še vedno upoštevali zgodovinsko in ostale družbene vede, da so narodi z narodno zavestjo produkt močno kasnejšega zgodovinskega časa .

Vse je bila predpriprava na dvig med tiste evropske narode, ki si dobili in smeli brati Sveto pismo v svojem lastnem jeziku, daljnega 1584. leta, pa tudi še dolgo potem, ko se je val protestantizma umaknil iz slovenskih dežel. Vsega skupaj so protestanti v relativno kratkem obdobju izdali približno 50 knjig. Katoliška protireformacija je odgovorila z istim orožjem, s knjigo, in knjižni jezik je bil rojen.

Razvoj jezika in kulture je omogočil in pogojeval razvoj naroda in seveda obratno, narod je po vseh zgodovinskih valovanjih in prelomih zmožni doseči in oblikovati tudi svojo državnost. Iz stoletne obrambne drže je prešel v neko drugačno kvaliteto in sobivanje s svojimi sosedi.

Kot smo že dejali, ni naš današnji namen, da pripravimo literarni ali pa zgodovinski pregled slovenske ali srednjeevropske ali svetovne zgodovine, temveč, da razmišljamo, ob slovenskem kulturnem prazniku ob zgornjih iztočnicah.

Vrnimo se nazaj v naš čas. Vprašajmo se, ali so pri vseh teh častitljivih letnicah in zgodovinskih izpolnitvah, upravičeni nihilizem, skepsa, apokaliptično napovedovanje konca in smrti jeziku in kulturi.

Tu se zopet vrnemo k iztočnicam: zgodovina, moč preživetja nekega bivanja temelji na ljubezni in bogastvu preteklih generacij - torej nekaj podobnega, kar je dal pesnik Črtomirju v njegovi ljubezni do Bogomile - ki nam šepetajo o moči in volji do življenja, če jim le želimo prisluhniti. Pri tem sta nujno vključeni sreča in sprava s seboj in med seboj.

Pravzaprav moramo naše iztočnice, pesnikove besede, malo premetati in namesto edinosti na prvo mesto postaviti spravo. Za spravo nujno potrebujemo dialog. Dialog mora biti enakopraven in strpen, mora v popolnosti dovoliti soudeležencu ali soudeležencem, da izrazijo in zastopajo in predstavljajo ne samo svoje mnenje, temveč sebe samega in svoje bivanje. Za dialog je nujno tudi vzajemno spoštovanje. Sicer ni dialoga. In brez dialoga najbrž ne more biti nikakršne sprave. Žal.

Tukaj pa trčimo tudi na osnovo demokratične miselnosti, idej o človeški enakopravnosti, človekovih pravicah ipd. Brez močno zasidrane demokratične miselnosti se pred našo prihodnost postavljajo vprašaji. In bodočim generacijam želimo vse drugačno prihodnost, kakor pa je pretresala Evropo v prejšnjem stoletju, z dvema svetovnjima vojnama, diktaturami in vsemi ostalimi stranpotmi, ki so močno prizadele tudi naš srednje-evropski prostor.

Demokratična miselnost, je nekaj, kar moramo vedno znova negovati, na kar se moramo vedno kritično odzivati in kar moramo prenesti novim generacijam.

Tukaj se ne smemo in ne moremo več omejevati samo na posameznike, niti ne na narod, ampak moramo gledati širše. Na dialog med narodi, na dialog med kulturami.

Razmišljanja o pesnikovih besedah so nas kar sama pripeljala do Evropskega leta medkulturnega dialoga, ki sta ga na pobudo Evropske komisije Evropski parlament in Svet Evropske unije razglasila za v letu 2008.

Medkulturni dialog Slovenija uvršča med prednostne vsebine predsedovanja EU. Evropa je domovina mnogih narodov, jezikov in kultur. Širitev Evropske unije je na nek način še utrdila prepričanje, da je potrebno to bogastvo, ki ga imamo, spoštovati, ohranjati ter ga tudi v bodoče razvijati. Vsi procesi znotraj EU omogočajo prepletanje in tvorno sobivanje različnih kultur in jezikov. Evropa v vsej svoji različnosti je in mora postati zgled medsebojnega uspešnega razvoja, ne samo na gospodarskem, znanstvenem ter drugih področjih, ampak tudi na kulturnem področju. Kulturnega dialoga ne smemo omejiti samo na EU, ampak se moramo trudi, da postane resnična kvaliteta v svetu. Z vzajemnim spoznavanjem, odpravljanjem strahov in predsodkov ali vsaj že vnaprej oblikovanih mnenj, ustvarjamo novo kvaliteto mednarodnih odnosov.

Slovenija se zaveda priložnosti, ki jo ima kot predsedujoča EU in je zato tvorno pristopila k tej nalogi. Konec koncev tudi lega Slovenije, v križišču alpskega, panonskega in sredozemskega sveta, sama po sebi prinaša svojevrstno zgodovinsko izkušnjo poznavanja, sprejemanja, tolerantnosti in odprtosti do drugih kultur in jezikov, kar je povratno bogatilo slovensko kulturo in ustvarjalnost.

Takšen razvoj si želimo tudi v bodoče.

Počasi končujemo naša razmišljanja o edinosti, sreči in spravi. Vsak sam mora presoditi, do katere mere so se pesnikove besede v današnjem času uresničile. In kaj lahko sami naredimo, da se jim bomo približali in dosegli, kakor pesnik pravi "edinost, srečo, spravo" ali kakor bi morda to rekli v modernem jeziku, višjo in boljšo kvaliteto življenja in odnosov, med posamezniki, znotraj narodne skupnosti in med narodi.

Hvala!

